

*здобувач вищої освіти другого року навчання третього освітньо-наукового рівня
доктор PhD кафедри права групи 081-702-2 Національного аерокосмічного університету
імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» м. Харків, Україна
e-mail: d.s.kornilov@khai.edu, ORCID: 0000-0002-4595-6271*

Науковий керівник:

Алла ГОРДЕЮК

*кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри права гуманітарно-
правового факультету Національного аерокосмічного університету
імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна
e-mail: alla.law.gor@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7423-3673*

ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ ДЛЯ СТАБІЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Анотація: в статті розглядається вплив повномасштабної війни в Україні на трудові відносини. Зазначається, що військова агресія РФ призвела до дефіциту ресурсів, зниження ефективності роботи об'єктів критичної інфраструктури та відповідних змін у сфері праці. Розглядається значення соціального діалогу як важливого інструменту для вирішення конфліктних ситуацій та забезпечення стабільності функціонування об'єктів критичної інфраструктури в умовах воєнного стану у державі.

Ключові слова: соціальний діалог, об'єкт критичної інфраструктури, колективний договір, робочий час.

THE SIGNIFICANCE OF SOCIAL DIALOGUE FOR THE STABLE FUNCTIONING OF CRITICAL INFRASTRUCTURE FACILITIES IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW IN UKRAINE

Abstract: The article explores the impact of the full-scale war in Ukraine on labor relations. It is noted that the military aggression of the Russian Federation has led to a shortage of resources, a decrease in the efficiency of critical infrastructure facilities, and corresponding changes in the field of labor. The importance of social dialogue is discussed as a crucial tool for resolving conflicts and ensuring the stability of critical infrastructure facilities in the conditions of a state of war in the country.

Keywords: social dialogue, critical infrastructure facility, collective agreement, working hours.

Повномасштабна війна в Україні з лютого 2022 року наклала свій відбиток на всі сфери звичного життя українців. Дефіцит продуктів харчування, електричної та теплової енергії, питної води, ліків, нафтопродуктів є лише частиною наслідків жахливих військових злочинів російської федерації проти цивільного населення. З такими проблемами

зіткнулися абсолютно всі люди, які залишилися та проживають в Україні незалежно від регіону. Окрім того, наявність в достатній кількості зазначених товарів безпосередньо впливає і на ефективність наших військових, які безперервно боронять країну від окупантів. За таких обставин ефективність роботи об'єктів критичної інфраструктури стає одним з найголовніших питань життєдіяльності країни.

Звичайно ефективність роботи об'єктів критичної інфраструктури з початку війни суттєво впала. Серед причин можна виділити такі зовнішні чинники як активні бойові дії, знищення інфраструктури, велика інфляція, мобілізація, повітряні тривоги, погіршення міжнародної та внутрішньої логістики, віялові відключення електричної енергії тощо. До внутрішніх чинників можна віднести відтік кваліфікованої робочої сили, неефективність роботи працівників тощо. І якщо зовнішні чинники не залежать від нашої волі, то внутрішнім чинникам ми можемо протистояти за допомогою застосування певних правових інструментів, передбачених чинним законодавством, що застосовувалися для стабілізації, зокрема трудових відносин у мирний час. На нашу думку, одним з таких інструментів може бути застосування соціального діалогу на національному галузевому та локальному рівнях.

Взагалі, щодо визначення ролі соціального діалогу в системі трудових, соціальних та економічних відносин приділено достатньо уваги такими науковцями як Громадська Н., Мазярко І., Ченшова Н., Іванюк Н., Арсентьєва О., Трюхан О., Юрков М., Петроє О., Чанишева Г. тощо.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про соціальний діалог в Україні» (далі – Закон 2862-VI), Соціальний діалог - процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин [1].

Як зазначають Ченшова Н. та Іванюк Н., соціальний діалог – це інформаційна та комунікативна взаємодія, особливий соціокультурний механізм, основне спрямування якого – забезпечення взаємодії різних соціальних суб'єктів. Узгодити всі соціально-економічні інтереси між індивідуальними суб'єктами дуже складно, тому більшість сучасних проблем у сфері трудового права вирішується за участю колективних суб'єктів шляхом соціального діалогу [2, с. 116].

Погоджуючись з Мазярко І., можна зазначити, що соціальний діалог стосується визначення і зближення позицій суб'єктів трудових відносин, що в кінцевому підсумку (за умови його дієвості й ефективності) приводить до

формування такої системи регулювання (на макрорівні) та управління (мікрорівень), за якої рівень якості й розвитку трудових відносин оптимальні та задовольняють усіх їх учасників [3, с. 144].

Відповідно до ст. 3 Закону 2862-VI, соціальний діалог здійснюється на принципах:

- законності та верховенства права;
- репрезентативності і правоможності сторін та їх представників;
- незалежності та рівноправності сторін;
- конструктивності та взаємодії;
- добровільності та прийняття реальних зобов'язань;
- взаємної поваги та пошуку компромісних рішень;
- обов'язковості розгляду пропозицій сторін;
- пріоритету узгоджувальних процедур;
- відкритості та гласності;
- обов'язковості дотримання досягнутих домовленостей;
- відповідальності за виконання прийнятих зобов'язань.

Відповідно до п.13 ч.1 ст. 1 Закону України «Про критичну інфраструктуру» (далі – Закон 1882-IX), об'єкти критичної інфраструктури - об'єкти інфраструктури, системи, їх частини та їх сукупність, які є важливими для економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам [4].

Частина 4 ст. 9 Закону 1882-IX передбачає, що до життєво важливих функцій та/або послуг, порушення яких призводить до негативних наслідків для національної безпеки України, належать, зокрема:

- 1) урядування та надання найважливіших публічних (адміністративних) послуг;
- 2) енергозабезпечення (у тому числі постачання теплової енергії);
- 3) водопостачання та водовідведення;
- 4) продовольче забезпечення;
- 5) охорона здоров'я;
- 6) фармацевтична промисловість;
- 7) виготовлення вакцин, стале функціонування біолабораторій;
- 8) інформаційні послуги;
- 9) електронні комунікації;
- 10) фінансові послуги;
- 11) транспортне забезпечення;
- 12) оборона, державна безпека;
- 13) правопорядок, здійснення правосуддя, тримання під вартою;

- 14) цивільний захист населення та територій, служби порятунку;
- 15) космічна діяльність, космічні технології та послуги;
- 16) хімічна промисловість;
- 17) дослідницька діяльність [4].

Відповідно до Постанови КМУ «Про затвердження Порядку ведення Реєстру об'єктів критичної інфраструктури, включення таких об'єктів до Реєстру, доступу та надання інформації з нього» від 28.04.2023 року № 415, безпосередній доступ до інформації, що міститься в Реєстрі об'єктів критичної інфраструктури є обмеженим [5].

Одним з перших законів, прийнятих Верховною Радою України з початку повномасштабного вторгнення є Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Частинами 1, 2 ст. 6 зазначеного Закону передбачено, що нормальна тривалість робочого часу у період дії воєнного стану може бути збільшена до 60 годин на тиждень для працівників, зайнятих на об'єктах критичної інфраструктури (в оборонній сфері, сфері забезпечення життєдіяльності населення тощо).

Для працівників, зайнятих на об'єктах критичної інфраструктури (в оборонній сфері, сфері забезпечення життєдіяльності населення тощо), яким відповідно до законодавства встановлюється скорочена тривалість робочого часу, тривалість робочого часу у період дії воєнного стану не може перевищувати 40 годин на тиждень [6].

Як бачимо, цією нормою законодавець не закріпив обов'язок відповідних суб'єктів господарювання на збільшення нормальної тривалості робочого часу, а лише передбачив можливість її імплементації за необхідності. Окрім того, законодавчого закріплення збільшення тривалості робочого часу для об'єктів критичної інфраструктури не достатньо для впровадження їх у роботу. Так, ч. 2 ст. 7 Закону України «Про колективні договори і угоди» передбачено, що до змісту колективного договору належить зокрема тривалість робочого часу [7]. Таким чином, якщо в підприємствах, установах, організаціях наявний колективний договір, то впровадження таких нововведень можливе лише через внесення відповідних змін до колективного договору на підставі взаємної згоди сторін. Саме завдяки існуванню соціального діалогу в діяльності об'єктів критичної інфраструктури, сторона працівників може впливати на тривалість робочого часу, унеможлививши його одностороннє збільшення, якщо цього не вимагають об'єктивні обставини.

Отже, соціальний діалог є дуже дієвим інструментом регулювання трудових, соціальних та економічних відносин. Застосування та ефективне використання такого інструменту на об'єктах критичної інфраструктури дозволяє дійсно покращити ефективність роботи відповідного суб'єкта

господарювання та унеможливити погіршення становища працівників. Передбачені чинним законодавством принципи соціального діалогу є важливими та необхідними не тільки для працівників, а й для роботодавців та держави в цілому, особливо у період воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 № 2862-VI. Редакція від 27.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text> (дата звернення 01.11.2023).
2. Ченшова Н.В., Іванюк Н.В. (2015). Особливості соціального діалогу в країнах Європейського Союзу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*, (16), с. 116-119.
3. Мазярко І.С. (2015). Особливості формування та реорганізація соціального діалогу в межах створення дієвої системи соціального партнерства у торгівлі. *Підприємництво і торгівля: збірник наукових праць*, (19), с. 142-145.
4. Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16.11.2021 № 1882-IX. Редакція від 05.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>(дата звернення 01.11.2023).
5. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку ведення Реєстру об'єктів критичної інфраструктури, включення таких об'єктів до Реєстру, доступу та надання інформації з нього» від 28.04.2023 року № 415. Редакція від 28.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415-2023-%D0%BF#Text>(дата звернення 01.11.2023).
6. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану:Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. Редакція від 19.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення 01.11.2023).
7. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 № 3356-XII. Редакція від 11.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text> (дата звернення 01.11.2023).